

بررسی و تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر

فرار دختران

مؤلف

محسن گل پور

۱۳۸۶

سرشناسه : گل‌پور، محسن، ۱۳۴۶-
عنوان و نام پدیدآور : بررسی و تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر فرار دختران / مؤلف
محسن گل‌پور
مشخصات نشر : تهران: چاپار، ۱۳۸۶.
مشخصات ظاهری : ۱۷۶ ص: جدول، نمودار.
شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۷۷۹۰-۸۰-۲
وضعیت فهرست‌نویسی : فیا،
یادداشت : کتابخانه: ص. ۱۷۵-۱۷۶.
موضوع : دختران - مسائل اجتماعی و اخلاقی.
موضوع : دختران بی‌خانمان - ایران.
رده‌بندی کنگره : ۲ب۸/گ۸ HV۴۴۹۳
رده‌بندی دیویی : ۳۶۲/۷۰۸۶۹۲
شماره کتابشناسی ملی : ۱۰۸۶۰۸۵

تهران: ۸۸۸۹۹۶۸۰ - ۸۸۸۹۹۶۸۰ - ۲۱۴ - ۹۱۲۱۹۶۰

بررسی و تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر فرار دختران

محسن گل‌پور

چاپ اول: ۱۳۸۶

شمارگان: ۳۰۰۰

ناظر فنی چاپ: مریم تفضلی

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۷۷۹۰-۸۰-۲ ISBN 978-964-7790-80-2

حق هرگونه چاپ و انتشار محفوظ است.

قیمت : ۲۰۰۰ تومان

فهرست

پیشگفتار	۹
مقدمه	۱۳
فصل اول: تبیین عوامل مؤثر در فرار دختران	۱۹
۱. عوامل فردی	۲۱
۲. عوامل خانوادگی	۲۴
۳. عوامل اجتماعی	۲۸
۴. پیامدهای فرار دختران	۳۳
فصل دوم: تبیین علمی فرار دختران به عنوان یکی از ناهنجاری‌های اجتماعی	۳۷
۱. تعریف آسیب اجتماعی	۳۹
۲. گونه‌شناسی آسیب‌های اجتماعی	۳۹
۳. اهداف آسیب‌شناسی اجتماعی	۴۰
۴. ارزش‌های اجتماعی	۴۱
۵. هنجارهای اجتماعی	۴۲
۶. طبقه‌بندی جرایم توسط جامعه‌شناسان	۴۵
۷. عوامل مؤثر در کزرفتاری اجتماعی و جرم	۴۶
۸. تبیین زیست‌شناختی کزرفتاری زنان	۴۹
۹. انواع کنترل‌های اجتماعی	۵۱
۱۰. نقش امر به معروف و نهی از منکر در کنترل اجتماعی	۵۵
۱۱. نظریه پیوند اجتماعی	۵۸

۱۲. تبیین جامعه‌شناختی کثرفتاری‌های اجتماعی ۶۰
 ۱۳. نظریه برچسب ۶۱
 ۱۴. روسپیگری و انحراف جنسی ۶۳
 ۱۵. تحلیلی پیرامون زنان آسیب‌دیده اجتماعی ۷۰
- فصل سوم: بررسی رویکرد و تحقیقات جهانی، دانشگاهی، کتب و گزارشات
- اجتماعی در ارتباط با دختران و زنان فراری و در معرض فرار ۷۳
 ۱. تحقیقات جهانی ۷۵
 ۲. گزارشات و مقالات اجتماعی در داخل کشور ۷۹
 ۳. چکیده تعدادی از تحقیقات دانشگاهی ۹۸
- فصل چهارم: استخراج و تحلیل نتایج آماری پایان‌نامه‌های دانشگاهی ۱۰۵
- مقدمه ۱۰۷
 ۱. علل فردی ۱۰۸
 ۲. علل خانوادگی ۱۱۷
 ۳. علل اجتماعی ۱۳۱
 ۴. تحلیل داده‌های آماری ۱۳۶
- فصل پنجم: بررسی، استخراج و تجزیه و تحلیل نتایج آماری تحقیقات میدانی ۱۳۷
۱. مقدمه ۱۳۹
 ۲. علل فردی ۱۴۱
 ۳. علل خانوادگی ۱۴۴
 ۴. علل اجتماعی ۱۵۵
 ۵. تحلیل داده‌های آماری میدانی ۱۶۰
- فصل ششم: تطبیق نتایج آماری، تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری ۱۶۱
۱. تطبیق نتایج آماری تحقیقات دانشگاهی و تحقیقات میدانی ۱۶۳
 ۲. نتیجه‌گیری، تجزیه و تحلیل ۱۶۴
- منابع ۱۷۳

تقدیر و تشکر

با سپاس فراوان از گروه سرمایه‌گذاری صنعتی مکرر
بخاطر تأمین کلیه هزینه‌های تحقیقاتی، مطالعاتی و عملیاتی طرح

افرادی که در این فعالیت تحقیقاتی مشارکت داشته‌اند

ردیف	نام	تحصیلات و سمت	شرح وظایف
۱	آقای دکتر مظفر	رئیس بهزیستی شمیرانات	ریاست سازمان
۲	خانم زهره صفائی فرد	معاونت امور اجتماعی بهزیستی استان تهران	هماهنگ کننده انجام امور پروژه در رابطه با سازمان بهزیستی
۳	خانم مهوش مانوسی	استاد دانشگاه علوم بهزیستی و مسئول بخش زنان بهزیستی تهران	هماهنگ کننده کلیه امور در رابطه با گروه‌های همیار و پروژه مورد نظر
۴	حرمت السادات طیبی	کارشناس روانشناسی بالینی	معاون مدیر طرح
۵	منصوره صالح حجازی	کارشناس مدیریت	مطالعه و ویراستاری و تنظیم مکتوبات طرح
۶	افسرالسادات طیبی	کارشناس ارشد آمار و ریاضیات، استاد دانشگاه و عضو هیأت علمی	ارزیابی و تحلیل آماری طرح

۸ ♦ بررسی و تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر فرار دختران

۷	خانم مذهب دار	کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی	بررسی پرونده‌های فرزندان بهزیستی و جمع‌آوری اطلاعات
۸	نسیم السادات طبیبی	متخصص طب سوزنی همکاری با سازمان	جمع‌آوری اطلاعات جهانی در رابطه با پروژه
۹	خانم انسبه خلوتی	دانشجوی کارشناسی ارشد مددکاری اجتماعی	بررسی و خلاصه‌نویسی پایان‌نامه‌های دانشگاهی و کتابها
۱۰	خانم نفیسه صادق‌پور	کارشناس ادبیات	ویراستاری و تنظیم مکتوبات پروژه
۱۱	خانم شادان رئیس دانا	دیپلم	بررسی و خلاصه‌نویسی اخبارهای جهانی از طریق اینترنت /پایان نامه‌ها و کتابها
۱۲	سحر السادات رضوی	دیپلم	بررسی و خلاصه‌نویسی اخبارهای جهانی از طریق اینترنت /پایان نامه‌ها و کتابها

اسامی سازمان‌ها و دانشگاه‌هایی که در این فعالیت تحقیقات همکاری داشته‌اند.

- سازمان بهزیستی تهران
- دفتر امور مشارکت زنان
- دانشگاه تربیت مدرس
- دانشگاه آزاد اسلامی
- دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- دانشگاه علامه طباطبائی
- دانشگاه الزهرا
- گروه سرمایه‌گذاری صنعتی مکرر

پیشگفتار

فرار دختران تصویری تلخ است که بر چهره شهرهای مان نشسته است، برآستی چه شده است که آن چهره‌های معصوم که از شرم حضور نامحرمان گونه‌هایشان سرخ می‌گشت، این چنین بی‌پروا در کوچه پس کوچه‌های شهر پرسه می‌زنند، اینان که مظهر جمال خداوند در زمین‌اند و عفاف و طهارت، بلندای ارزش‌هایشان بوده، از چه سبب، سرگردان و پریشان، نگران و مضطرب، مأیوس و ناامید، سرخورده و دل‌آزرده به سراب دل بسته‌اند و در کویر سوزانی قدم می‌نهند که جزء فنا و نیستی چیزی انتظارشان را نمی‌کشد.

درگذر از جای جای شهر، زخم خوردگانی را می‌بینیم که در تاریکی شب خود را از خود پنهان نموده‌اند و گفتارانی منتظر، تا آخرین رمق امید، در دل این سیه‌روزان به ناامیدی مبدل گردد.

عرق شرم بر پیشانی‌مان می‌نشیند و رگ غیرتمان برجسته می‌نماید و بر خود نهیب می‌زنیم که چه بر سرمان آمده و چرا گرگ به گله‌مان زده است.

ابتدا برای تصلی خود و براساس یک عادت تاریخی، سعی می‌کنیم که آنان را نادیده بگیریم و از کنارشان بگذریم و با تعابیری همچون،

اینها عده بسیار قلیلی اند که دارای سادیسم روحی می باشند، عمل آنان و خود را توجیح می نماییم، ولی کم کم می بینیم که تعدادشان رو به فزونیست، مردم در جای جای شهر درباره اشان صحبت می کنند، مادران و پدران نگران فرزندانشان هستند، روزنامه ها درباره شان می نویسند، رادیو لب به سخن می گشاید و تلویزیون آنان را به تصویر می کشد، سمینارهایی تشکیل می شود که به این موضوع بپردازند، مکان هایی ایجاد می شود که آنان را در آن جای دهند، نیروی انتظامی و دایره منکرات به میدان می آید، موضوع رساله های دانشگاهی می شود و ..

ولی نمی دانیم که چرا هیچ کدام افاقه نمی کند و روز به روز به تعداد اینان اضافه می شود. چهره شهر در حال دگرگون شدن است، مردم از بردن فرزندانشان به پارک ها در اضطراب اند. بعد از گذشت ساعتی از شب، تعدادی از خیابان های شهر به ایستگاه های عرضه و تقاضا تبدیل شده است و صفحه حوادث روزنامه ها، هر روز خبر از یک اتفاق شوم می دهد که در تاریکی و سکوت شب های گذشته رخ داده است، دیگر کسی حضور اینان را کتمان نمی کند بلکه هر کس سعی دارد تقصیر را به گردن کسی دیگر بیندازد، یکی می گوید در حوزه مسئولیت ما نیست، دیگری می گوید برای این کار بودجه نداریم، آن دیگری می گوید در برنامه سالانه ما گنجانده نشده است و .. و اما چه باید کرد؟

در قدم اول بر آن شدیم تا همه اقداماتی که تا کنون انجام شده است را در کنار هم قرار دهیم و به بررسی و ارزیابی آنان بپردازیم، در بررسی های اولیه به این نتیجه رسیدیم که عمده اقدامات انجام گرفته، اقداماتی یک سویه بوده است. به عبارتی هر سازمان، مجموعه و یا متخصصی، سعی نموده است از زاویه دید خود و با ابزارهای در دسترس

به تحلیل این موضوع پردازد، به همین دلیل نتیجه‌گیری و برنامه‌ریزی برای حل این معضل از طریق تک تک اقدامات انجام گرفته امری مشکل و تا حدودی غیرممکن می‌باشد.

در ارزیابی‌های بعدی به این نتیجه رسیدیم که هر یک از مجموعه‌های اقدام‌کننده دارای محدودیت در دسترسی به اطلاعات بوده‌اند و بسیاری از سازمان‌های ذیربط بدلیل مصالح خود حاضر به ارائه اطلاعات نبوده و همچنین این امر موجب نقصان اطلاعات در تحلیل‌ها و بررسی‌های قبلی گردیده است.

و در نهایت عدم وجود سازمانی که مکلف به گردآوری و پردازش اقدامات انجام شده باشد، موجب گردید که هر یک از این اقدامات در گوشه‌ای از کتابخانه‌ها و یا بایگانی اسناد سازمان‌ها بطور راکد باقی بماند.

در گام بعدی پس از مذاکره و رایزنی با بخش‌های عمده‌ای از سازمان‌های مرتبط، سعی بر آن شد تا در یک تعامل دو سویه از آنها بخواهیم تا در گردآوری اقدامات گذشته ما را یاری نمایند و با توجه به اینکه بخشی از اطلاعات و اقدامات قبلی در دوره تاریخی خاصی به انجام رسیده بود، اجازه دهند تا تحقیقات میدانی جدیدی با همکاری ایشان آغاز گردیده تا ضمن بررسی وضعیت موجود، تطبیق وضعیت حال با گذشته و در نتیجه پیش‌بینی آینده برآیمان فراهم گردد.

لذا بر این اساس ضمن بررسی و تجزیه و تحلیل نتایج آماری تحقیقات و گزارشات قبلی به بررسی و تجزیه و تحلیل نتایج آماری تحقیقات میدانی پرداخته و با تطبیق نتایج گذشته و حال، عوامل مؤثر در فرار دختران بر اساس میزان اهمیت، طبقه‌بندی گردیده و در نهایت

با تجزیه و تحلیل این عوامل سعی گردیده است به بررسی راهکارها و راه‌حل‌ها بپردازیم.

در نهایت با توجه به همه محدودیت‌ها و موانع موجود بر سر راه، امید است این مجموعه که حاصل تلاش بسیاری از متخصصین، اندیشمندان و مسئولین در گذشته و حال بوده است، بستر مناسبی برای برنامه‌ریزی و انجام اقدامات اساسی در جهت حل این معضل خانمان‌سوز در کشور عزیزمان باشد.

محسن گل‌پور

مقدمه

تشریح موضوع فرار دختران و زنان به عنوان یکی از ناهنجاری‌های اجتماعی انحراف و بزهکاری، نوعی عارضه و بیماری است که از آن تحت عنوان آسیب اجتماعی یاد می‌شود زیرا وقتی آثار و عوارض آسیب‌ها در جامعه رخ می‌نماید، مختص یک فرد نبوده و عوارض آن حتی به یک جامعه نیز محدود نمی‌شود، بلکه براساس فرهنگ‌های مختلف و استحکام ریشه‌های فرهنگی، این عوارض متفاوت بوده و به سرعت با الگوسازی که از آنها می‌شود، به صورت یک عارضه همه فراگیر در خواهد آمد.

اگر چه آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی، محصول ناگزیر زندگی جمعی و گسترش آن، نشأت گرفته از گسترش شهرنشینی است و از آنجا که در تمامی دوره‌های تاریخ بشری این پدیده وجود داشته و خواهد داشت و از سویی اندازه طبیعی آن درهم شکسته شده و بی‌رویه و بدون ضابطه گسترش یافته، لذا محیط زیست و اجتماع بشری را دستخوش پیامدهایی نموده که امکان زندگی سالم و کم دغدغه را، بخصوص در یک جامعه دیندار، از بین خواهد برد.

در چنین شرایطی دولت‌ها به دلیل قرار داشتن در یک چارچوب

خاص و رسمی تنها شاید بتوانند به بخش‌هایی از این پدیده ناهنجار توجه نمایند اما در واقع، به تنهایی قادر نیستند به جنبه‌های مختلف این معضل و مبارزه با آنها بپردازند و اینجاست که سازمان‌های غیردولتی به عنوان بازوهای پرتوان دولت و جوشیده از متن جامعه، بایستی وارد میدان عمل شوند و بدین‌سان تعامل میان دولت و جامعه مدنی به عنوان دو رکن اصلی تحقیق و توسعه همه جانبه و پایدار در یک کشور را محقق نمایند.

نهاد خانواده به عنوان رکن اصلی اصلاح و یا فساد در یک جامعه می‌باشد و زن پایه اساسی این رکن اجتماعی به حساب می‌آید، لذا به آسیب‌شناسی این قشر وسیع از جامعه، می‌بایست رویکردی بینادی و جدی داشت و در این راستا، طراحی یک سیستم فراگیر طبیعی و سالم که در آن دختران به عنوان مادران و مربیان نسل‌های آینده، از امکان بقا، رشد، بهداشت، تأمین اجتماعی و حمایت برخوردار باشند، را باید مورد توجه خاص قرار داد.

رواج شبه مدرنیسم و تفکر رفاهی، قبل از فرا رسیدن شرایط طبیعی آن، بستر مناسبی برای ایجاد فاصله شدید طبقاتی و گسست خانواده‌ها پدید آورده و نقش جدیدی برای زنان و دختران تعریف می‌نماید. تضاد روز افزون ارزش‌ها، فرهنگ‌ها و خرده فرهنگ‌ها در بستر خانواده، جامعه، مدرسه و سایر محیط‌های آموزشی و اجتماعی عامل مؤثری در ناهمگونی شخصیت جوانان بوده و زمینه رشد انحرافات را در آنان فراهم آورده است.

پیامدهای اجتناب‌ناپذیر جنگ تحمیلی و فشارهای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی ناشی از آن، پیشرفت سریع تکنولوژی و وسایل

ارتباط جمعی و بروز و رشد نیازهای جدید در میان جامعه و جوانان و عدم توجه صحیح عملی و منطقی به این نیازها، برخورد فیزیکی، سطحی و غلط، ناکارآمدی رسانه‌ها بخصوص صدا و سیما و نبود نقش مؤثر فرهنگ‌ساز در خور منزلت مردم در آنها، وجود قوانین ضعیف و نارسا و کمبود قوانین مدنی و حقوقی، و دلایل عدیده دیگری که به تفصیل خواهد آمد، زمینه‌ساز بروز ناهنجاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی در میان جوانان بخصوص دختران جوان گردیده است.

امید است، قبل از اینکه همه ارزش‌های دینی و ملی کشور، تحت‌الشعاع معلولیت‌ها و آسیب‌های اجتماعی قرار گیرد، با همراهی مردم بتوان در راه نجات ارزش‌های والای جامعه قدم برداشت. لذا در ابتدا می‌بایست، خود و اندیشمندان و متخصصین را در برابر پاسخگویی به این پرسش‌های اساسی قرار دهیم که بر سر دختران جوان ما چه آمده است؟ نقش مردم در بروز چنین مشکلاتی چه بوده است؟ و نهایتاً چه باید کرد؟

در این رابطه به بررسی وضعیت دختران فراری در گذشته از منظر دید متخصصین و کارشناسان ذیربط پرداخته‌ایم:

در تعامل با ناهنجاری‌های اجتماعی و برنامه‌ریزی به منظور برخورد و حل آنها، نمی‌توان بدون نگاه به گذشته اقدامی شایسته انجام داد. در واقع بررسی و موشکافی موضوع، بدون نگاه به گذشته، راه کجی است که به مقصد نمی‌رسد.

پس از بررسی تحقیقات انجام شده در گذشته به بررسی وضعیت کنونی دختران فراری پرداختیم و در این رابطه، ۱۰۰ پرونده مربوط به دختران فراری که در اواخر سال ۸۳ و شش ماهه اول سال ۸۴ به مراکز

بهریستی معرفی شده‌اند، مورد بررسی قرار گرفت و پرسش‌نامه‌هایی در این رابطه تکمیل گردید. در ادامه با تجزیه و تحلیل آماری داده‌های منتج شده از تحقیقات گذشته و همچنین بررسی آماری وضعیت کنونی دختران فراری، نتایج بسیار معناداری حاصل گردید که در انتها به تشریح آن خواهیم پرداخت.

بررسی ویژگی‌ها و خصوصیات اخلاقی، خانوادگی، فرهنگی، تحصیلی دختران و زنان فراری و در معرض فرار و ارزیابی و بررسی نیازهای آنان از دیگر اقداماتی بوده است که در این کار تحقیقاتی به آن پرداخته شده است.

از آنجا که آموزش، گام اساسی در جهت ایجاد فرهنگ سالم در مبارزه با آسیب‌های اجتماعی می‌باشد، نهاد آموزش و پرورش به عنوان مجموعه‌ای که بیشترین ساعات زنده و پویای جوانان در دامن آن می‌گذرد و بار سنگین فرهنگ‌سازی در جامعه را به عهده دارد، مورد توجه قرار گرفته و بر همین اساس اندیشمندان و متخصصین امور با ارائه راهکارهای علمی، بر لزوم آموزش‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی تأکیدات ویژه‌ای داشته‌اند.

فرهنگ‌سازی و آموزش مهارت‌ها و نقد ناهنجاری‌ها بدون توجه به قوانین موجود در یک جامعه، امکان‌پذیر نمی‌باشد. توجه به قوانین و پتانسیل موجود آن و نظارت بر اجرای صحیح قانون در نهادهای اجتماعی، توسط مردم از قدم‌های اساسی می‌باشد که می‌بایست مورد توجه قرار گیرد.

در ادامه پس از بررسی ویژگی‌های دختران فراری و در معرض فرار به تدوین راهکارهای علمی جامع در جهت این نیازها اقدام و در

نهایت به ارائه راهکارهای علمی منطبق با توانمندی‌ها و امکانات یک سازمان حمایت‌گر پرداخته شده است تا سایر نهادها نیز قادر باشند با تکیه بر توانمندی‌ها و امکانات خود راهکارهای علمی مناسبی را در جهت مشارکت در حل این ناهنجاری اجتماعی بکار گیرند.